

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

การวางแผนมีความสำคัญและจำเป็นอย่างสูงในการปฏิบัติงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการวางแผนเป็นการเตรียมการก่อนปฏิบัติงานเพื่อกำหนดว่า จะทำอะไร เมื่อไร ทำอย่างไร เพื่อให้งานบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ (ประทุม รอดประเสริฐ, 2528 : 101-103)

การจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็น การปฏิบัติงานในหน้าที่ครูก็มีความจำเป็นต้องมีการวางแผน การวางแผนการเรียนการสอนหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การเตรียมการสอน เป็นสิ่งจำเป็นอย่างสูงสำหรับการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ การเตรียมการสอน เป็นการคิดล่วงหน้าอย่างรอบคอบว่าจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไร เมื่อถึงเวลาจริง ๆ ก็ดำเนินการไปตามที่ได้เตรียมไว้ (สังัด อุตรานันท์, 2529 : 105) ซึ่ง สุลพล วังสินธ์ (2536 : 5) ได้กล่าวว่า การเตรียมการสอนที่เป็นลายลักษณ์อักษร ก็คือ การทำบันทึกการสอนหรือแผนการสอนนั่นเอง

สุพล วังสินธ์ (2536 : 5-6) วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2535 : 260-261) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2531 : 91) และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 134) ได้กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของแผนการสอนไว้สอดคล้องกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) ทำให้เกิดการวางแผนวิธีสอน วิธีเรียนที่เหมาะสม
- 2) ทำให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมั่นใจ
- 3) ส่งเสริมให้ครูศึกษาหาความรู้ ทั้งด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ตลอดจนวิธีการประเมินผล
- 4) ใช้สำหรับเป็นคู่มือสำหรับครูที่มาสอนแทนได้
- 5) ทำให้ครูจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ ตรงตามเจตนารมณ์

ของหลักสูตร ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมี
ประสิทธิภาพ

8) เป็นผลงานทางวิชาการ แสดงถึงความชำนาญของผู้จัดทำ

เนื่องจากแผนการสอนมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนของครูดังกล่าว
มาแล้ว หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จึงกำหนดให้
ครูผู้สอนได้จัดทำแผนการสอน โศภนกระทรวงศึกษาธิการได้จัดส่งหลักสูตรและเอกสารหลักสูตร
ไปตามโรงเรียน เพื่อให้ครูได้ศึกษาเป็นแนวทางในการเขียนแผนการสอน (สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2537 : 144) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติได้มอบหมายให้หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
ดำเนินการจัดอบรมครูผู้สอน ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง
พ.ศ. 2533) เรื่องการใช้หลักสูตรในด้านสาระสำคัญของหลักสูตร ทักษะกระบวนการเรียนรู้
การประเมินผลการเรียน การสร้างจิตสำนึกในอาชีพครู การวิเคราะห์หลักสูตรและการจัดทำ
แผนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2536 : คำนำ)

นอกจากนี้ กรมวิชาการ (2534 : 70-71) กำหนดให้การจัดทำแผนการสอนเป็นงานอย่าง
หนึ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องกำกับดูแล เพื่อให้การบริหารหลักสูตรประสบความสำเร็จ

ถึงแม้ว่าแผนการสอนมีความสำคัญและจำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอนดังกล่าว
มาแล้ว แต่ในสภาพความเป็นจริง การจัดทำแผนการสอนของครูผู้สอน ยังไม่เป็นไปตามความ
ต้องการของหลักสูตร ดังที่ สัจฉ อุทรานันท์ (2529 : 105-106) ได้กล่าวถึงสภาพ
การสอนของครูโดยทั่วไปสรุปได้ว่า ครูส่วนใหญ่ไม่ค่อยเตรียมการสอน เนื่องจากมีความคิด
ว่าตนเองมีความชำนาญในการสอนแล้ว เพราะสอนมานาน ครูบางคนที่มีผู้บริหารเข้มงวดเรื่อง
การทำแผนการสอนก็จะทำ แต่เวลาสอนจริง ไม่นำแผนการสอนไปใช้เลย และครูบางคน
มีความเห็นว่า การทำแผนการสอนมีความยุ่งยาก ความเห็นดังกล่าวนี้สอดคล้องกับผลการวิจัย
ของสุภัทร์ เตชะเอณก (2532 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า มีครูเพียงร้อยละ 57.69 เท่านั้น
ที่ให้ความสำคัญต่อการเตรียมการสอนในระดับมากที่สุด ส่วนลักษณะของแผนการสอน
ที่เขียนนั้น ครูร้อยละ 50.00 เขียนไว้เพียงคร่าว ๆ ส่วนร้อยละ 42.31 เขียนไว้
เฉพาะหัวข้อและกิจกรรมที่จะสอน

วรมะ วงศ์ศักดิ์ (2536) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาในการจัดการเรียน การสอนคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัด สุราษฎร์ธานี ได้ข้อค้นพบที่เกี่ยวกับแผนการสอน คือ ครูคณิตศาสตร์ส่วนมากทำแผนการสอน แบบย่อ ๆ และทำแผนการสอนไม่ครบทุกครั้งที่สอน และบางโรงเรียนครูไม่ได้ทำแผนการสอน และประดิษฐ์ อินทร์บุรี (2535) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนคณิตศาสตร์ของครูชั้นประถม ศึกษปีที่ 6 ที่พบว่า โรงเรียนที่ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการให้ครูเตรียมการสอน ครูก็จะ สอนโดยไม่ทำแผนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529 : คำนำ) ได้ติดตามผล การใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พบว่าครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีปัญหาการใช้หลักสูตรประการหนึ่งคือ ด้านการเตรียม การสอน และจากการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับ ปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา กรมวิชาการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน พบว่า ครูผู้สอนยังมีปัญหาเกี่ยวกับ การนำหลักสูตรฉบับปรับปรุงไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการ ศึกษาเอกชน, 2537 : คำนำ) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเขียนแผนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ เพราะหลักสูตรดังกล่าวมุ่งให้ครูทำแผนการสอนด้วยตนเอง ทั้งนี้ เพื่อให้การเรียนการสอน สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียนและท้องถิ่นให้มากที่สุด (กรมวิชาการ, 2534 : 85)

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราชได้นิเทศ ติดตามผลการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พบว่า ครูประถมศึกษาที่สอนตามหลักสูตรฉบับปรับปรุงส่วนใหญ่ไม่ทำแผนการสอน ส่วนครูที่ทำ แผนการสอนส่วนใหญ่เขียนไม่ถูกต้องตามแบบที่กรมวิชาการกำหนด จะเขียนไว้เพียงย่อ ๆ เพื่อให้ผู้บริหารตรวจ สักดีพงค์ นิลาไพรัตน์, (สัมภาษณ์) 12 กรกฎาคม 2537 และมานุญ บุญเชิด, (สัมภาษณ์) 12 กรกฎาคม 2537 ได้ให้ความเห็นไว้สอดคล้องกันว่า ครูประถมศึกษา ยังขาดทักษะในการทำแผนการสอน การแนะนำและการนิเทศเรื่องการทำแผนการสอน ยังมีน้อย

วิชัย โล่ประเสริฐ (2530 : 26) ได้กล่าวว่า ถึงแม้ครูผู้สอนจะทำแผนการสอน แต่โดยส่วนใหญ่แล้วจะทำไว้เพียงเพื่อให้ผู้บริหารตรวจเท่านั้น เมื่อเวลาสอนจริงไม่ได้นำ

แผนการสอนไปใช้เลย ซึ่งพฤติกรรมแบบนี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การสอนของครูไม่มีประสิทธิภาพ

จากการรายงานผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในปีการศึกษา 2535 ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช (2536 : 16) พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช มีอัตราการตกซ้ำชั้นสูงมาก โดยเฉพาะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีอัตราการตกซ้ำชั้น ร้อยละ 10.92 ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ และสูงกว่าชั้นอื่น ๆ ซึ่ง เคลื่อน รูปสูง (2533 : 30-31) ได้กล่าวถึงปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้นักเรียนตกซ้ำชั้นและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำพอสรุปได้ดังนี้

- 1) สาเหตุจากครู ซึ่งขาดการเตรียมการสอน ไม่มีความตั้งใจจริงที่จะสอนอย่างเต็มความสามารถ
- 2) สาเหตุจากนักเรียน ซึ่งขาดเรียนบ่อย ไม่สนใจเรียน ขาดความรับผิดชอบ ต่องานที่ได้รับมอบหมาย
- 3) สาเหตุจากผู้ปกครอง ซึ่งไม่มีเวลาเอาใจใส่การเรียนของเด็ก หรือไม่มี ความรู้ที่พอจะช่วยเหลือแนะนำเด็กได้
- 4) สาเหตุจากผู้บริหาร ซึ่งไม่มีการนิเทศติดตามผลการปฏิบัติงานของครูอย่างจริงจัง

สุริจ ประภาสวัสดิ์ (2533 : 4-8) ได้กล่าวถึงการเร่งรัดคุณภาพของการประถมศึกษาว่า ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนสูงขึ้นและอัตราการตกซ้ำชั้นลดลงคือครูผู้สอน ซึ่งจะต้องมีการเตรียมการสอน ดำเนินการสอนให้เต็มเวลา เต็มหลักสูตร มีการสอนซ่อมเสริม จัดทำแผนภูมิแสดงความก้าวหน้าของผลการเรียนของนักเรียนและรายงานผลการปฏิบัติงานให้ผู้บริหารทราบอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้

จรรยา เสือคำ (2533 : 8-10) และ จรัญ เบ็งแก้ว (2534 : 10-11) ได้กล่าวไว้สอดคล้องกันว่าการจัดการเรียนการสอนของครู เป็นตัวทำนอย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนประการหนึ่ง เพราะถ้าครูจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดผลประเมินผลอย่างมีคุณภาพแล้ว ก็จะทำให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่าการเตรียมการสอนเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครู ถ้าครูเตรียมการสอนคือกิจกรรมการเรียนการสอนก็มีประสิทธิภาพ (กรมวิชาการ,

2529 : 25) ซึ่งการสอนที่มีประสิทธิภาพของครูจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น (ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์ ทองพูล บุญอึ้ง และจิเชียร ไชยสุภิก, 2537 : คำนำ)

สภาพปัญหาเกี่ยวกับการทำ และการใช้แผนการสอนของครูซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และจะส่งผลกระทบต่อไปถึงการเรียนรู้ของนักเรียนดังกล่าวแล้ว เป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสภาพและปัญหาการทำและการใช้แผนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเตรียมการสอน และการใช้แผนการสอนของครูที่จัดทำแผนการสอนด้วยตนเอง ในเรื่องต่อไปนี้คือ
 - 1.1 สภาพทั่วไปในการจัดทำแผนการสอนของครู ในเรื่อง การทำกำหนดการสอน ลักษณะการเรียนแผนการสอน การนิเทศติดตามผลการจัดทำแผนการสอน
 - 1.2 ปัญหาการเรียนแผนการสอนของครูในด้านต่าง ๆ 6 ด้านดังต่อไปนี้
 - 1.2.1 ด้านการเขียนสาระสำคัญ
 - 1.2.2 ด้านการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้
 - 1.2.3 ด้านการเขียนเนื้อหา
 - 1.2.4 ด้านการเขียนกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 1.2.5 ด้านการกำหนดสื่อและอุปกรณ์
 - 1.2.6 ด้านการวัดและประเมินผล
 - 1.3 สาเหตุของปัญหาการเรียนแผนการสอนของครู
 - 1.4 ปัญหาการใช้แผนการสอนที่จัดทำด้วยตนเอง
2. เพื่อศึกษาการเตรียมการสอน และการใช้แผนการสอนที่ครูไม่ได้จัดทำด้วยตนเอง ในเรื่องต่อไปนี้คือ
 - 2.1 ลักษณะของแผนการสอนที่ครูไม่ได้จัดทำด้วยตนเอง
 - 2.2 ปัญหาการใช้แผนการสอนที่ครูไม่ได้จัดทำด้วยตนเอง

ความสำคัญและประโยชน์

1. ทำให้ทราบถึงสภาพทั่วไปในการทำแผนการสอนของคุณ
2. ทำให้ทราบถึงปัญหาการจัดทำแผนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพื่อใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา
3. ทำให้ทราบถึงสาเหตุของปัญหาในการทำแผนการสอน
4. ทำให้ทราบถึงปัญหาในการใช้แผนการสอนของคุณ
5. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นแนวทางสำหรับ ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ นำไปใช้ในการอบรมให้ความรู้แก่ครูผู้สอนต่อไป
6. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า วิจัย เกี่ยวกับแผนการสอนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรในการวิจัยเป็นครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2538 สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 1,055 คน ใน 799 โรงเรียน

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการตอบแบบสอบถาม ถือว่าผู้ตอบตามสภาพความเป็นจริง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สภาพ หมายถึง ลักษณะการปฏิบัติที่เป็นอยู่ของคุณ ในการจัดทำแผนการสอน
2. แผนการสอน แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

2.1 แผนการสอนที่ครูผู้สอนจัดทำด้วยตนเอง หมายถึง แผนการสอนตามหลักสูตร ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่ครูผู้สอนจัดทำขึ้นล่วงหน้า ก่อนสอน ซึ่งมีหัวข้อในแผนการสอนที่สำคัญคือ สาระสำคัญ เนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์ การวัดและประเมินผล

2.2 แผนการสอนที่ครูผู้สอนไม่ได้จัดทำด้วยตนเอง หมายถึง แผนการสอนตามหลักสูตร ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่ครูผู้สอนนำของผู้อื่นมาใช้เป็น แนวทางในการจัดการเรียนการสอน

3. การใช้แผนการสอน หมายถึง การนำแผนการสอนไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

3.1 การใช้แผนการสอนที่ครูจัดทำด้วยตนเอง

3.2 การใช้แผนการสอนที่ครูไม่ได้จัดทำด้วยตนเอง

4. การจัดทำ หมายถึง กระบวนการในการสร้างแผนการสอนเพื่อให้พร้อมที่จะนำไปใช้สอน ซึ่งมีขั้นตอนคือ การศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร การทำกำหนดการสอน การเขียนแผนการสอน การนิเทศติดตามผลการจัดทำแผนการสอน

5. ปัญหาการจัดทำแผนการสอน หมายถึง อุปสรรค หรือสิ่งที่มาขัดขวางการจัดทำแผนการสอน ให้ถูกต้องตามที่กรมวิชาการกำหนด

6. ระดับปัญหา หมายถึง ความมากน้อยของการมีปัญหาในการจัดทำแผนการสอนซึ่งมีระดับปัญหาดังนี้

- 1 หมายถึง มีปัญหาน้อยที่สุด
- 2 หมายถึง มีปัญหาน้อย
- 3 หมายถึง มีปัญหาปานกลาง
- 4 หมายถึง มีปัญหามาก
- 5 หมายถึง มีปัญหามากที่สุด

7. สาเหตุ หมายถึง ปัจจัย สถานการณ์ หรือสภาพความเป็นจริงที่ทำให้เกิดปัญหาในการจัดทำแผนการสอน

8. กำหนดการสอน หมายถึง การเตรียมการสอนระยะยาวที่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อและอุปกรณ์ ตลอดจนการวัดและประเมินผลไว้อย่างย่อ ๆ อาจกำหนดเป็นรายสัปดาห์ รายภาคเรียนหรือรายปีก็ได้
9. ครู หมายถึง ข้าราชการครูที่สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช
10. โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช
11. การเขียนสาระสำคัญ หมายถึง การเขียนส่วนที่สำคัญที่สุดของเนื้อหาที่ต้องการให้เด็กเรียนรู้ เช่น หลักการ ข้อสรุปของเนื้อหา ลงในแผนการสอน
12. การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ หมายถึง การกำหนดความรู้ความสามารถ ตลอดจนเจตคติของผู้เรียน หลังจากเรียนเนื้อหาตามแผนการสอนไปแล้ว
13. การเขียนเนื้อหา หมายถึง การกำหนดรายละเอียดของเรื่องที่จะเรียน ซึ่งอาจจะประกอบด้วยแนวปฏิบัติ หลักการ ทฤษฎี ข้อมูลต่าง ๆ ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ลงในแผนการสอน
14. การเขียนกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การกำหนดพฤติกรรมของผู้เรียนและผู้สอน ตลอดจนจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เด็กเรียนเกิดการเรียนรู้เนื้อหาตามจุดประสงค์
15. การกำหนดสื่อและอุปกรณ์ หมายถึง การกำหนดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ ประกอบการเรียนการสอนลงในแผนการสอน
16. การกำหนดวิธีวัดและประเมินผล หมายถึง การกำหนดวิธีการตรวจสอบผู้เรียนลงในแผนการสอนเพื่อครูผู้สอนจะได้รู้ว่านักเรียน มีความรู้ความสามารถตามจุดประสงค์หรือไม่